

SUD-HUQUQ TIZIMIDA AYOL: KECHA VA BUGUN TIMSOLIDA

Jovliyeva Shabnam Chori qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti

Huquqni sohalararo o'rganish fakulteti 1-bosqich talabasi

shabnamjovliyeva68@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada O'zbekiston sud-huquq tizimida ayollarning tutgan o'rni, tarixan rivojlanish bosqichlari va bugungi kundagi faoliyati yoritilgan. Maqolada ilk o'zbek huquqshunos ayol sifatida O'zbekiston sud-huquq tizimida o'chmas iz qoldirgan hamda hozir ham ardoqlanadigan akademik Xadicha Sulaymonovaning hayoti va faoliyati, uning mamlakatimiz huquqshunosligiga qo'shgan hissalarini tahlil qilinadi. Shu bilan birgalikda, bugungi kunda sud-huquq tizimida faoliyat yuritayotgan ayollarning kasbiy yutuqlari, xotin-qizlar uchun yaratilayotgan imkoniyatlarga e'tibor qaratiladi. Maqolaning asosiy maqsadi kecha va bugun timsolida ayollarning sud-huquq tizimidagi o'rni, ularning fidoyiligi, bilimni namoyish qilish va yoshlarni ilm olishga, huquq sohasida faoliyat yuritishga dav'at etishdan iborat.

Kalit so'zlar: sud-huquq tizimi, huquqshunos ayollar, akademik, huquqiy islohotlar, gender tengligi, Adliya vaziri, jamiyat.

Annotation: This scientific article covers the role of women in Uzbekistan's judicial and legal system, the historical stages of their development and their activities today. The article analyzes the life and work of Academician Khadicha Sulaymonova, who left an indelible mark on Uzbekistan's judicial, legal system and is still honored today, as well as her contributions to the legal scholarship of our country. At the same time, attention is paid to the professional achievements of women currently working in the judicial, legal system and the opportunities being created for women and girls. The main objective of the article is to examine the role of women in the judicial and legal system in the past and present, their exemplary conduct and knowledge, and to encourage young people to pursue education and work in the field of law.

Keywords: judicial and legal system, women lawyers, Academician, legal reforms, gender equality, society.

Аннотация: В данной научной статье освещаются место женщин в судебно-правовой системе Узбекистана, этапы их исторического развития и деятельность в наши дни. В статье анализируются жизнь и деятельность академика Хадичи Сулаймоновой, оставившей неизгладимый след в судебно-правовой системе Узбекистана и по сей день почитаемой, а также её вклад в юридическую науку нашей страны. Наряду с этим особое внимание уделяется профессиональным достижениям женщин, осуществляющих деятельность в судебно-правовой системе в настоящее время, и возможностям, создаваемым для женщин и девушек. Основная цель статьи заключается в рассмотрении места женщин в судебно-правовой системе прошлого и настоящего, их образцового поведения и знаний, а также в призыве молодёжи к получению образования и осуществлению деятельности в сфере права.

Ключевые слова: судебно-правовая система, женщины-юристы, академик, правовые реформы, гендерное равенство, Министерство юстиции, общество.

Statistik ma'lumotlarga qaraganda, 2026-yil hisobiga ko'ra, mamlakat sud tizimida faoliyat yuritayotgan faol ayol sudyalar soni 246 nafar bo'lib, bu umumiy sudlar tarkibining qariyb 15 foizini tashkil qiladi. So'nggi 10 yil ichida O'zbekistonda ayol sudyalar soni ikki barobarga oshgan. Bu ko'rsatkich xotin qizlarning odil sudlovni amalga oshirishdagi ishtiroki muhimligini ko'rsatadi. Biroq bu natijaga erishish bir kunda shakllanib qolmagan. Uning ortida uzoq yillik mehnat, bilim, qat'iyat va huquqshunoslik sohasida o'z o'rmini topishga intilgan ayollarning hayotiy tajribasi mujassam. Ayollar huquqlari deyilganda, avvalo, hayolimizga Gender tengligi masalasi keladi. Gender tengligi hamda xotin-qizlar huquqlari doimo muhokamaga boy mavzu bo'lib kelgan va hatto hozir ham o'zining dolzarbligini yo'qotmagan. O'zbekiston 2019-yildan boshlab gender tengligi ko'rsatkichlarida qatnasha boshladi va o'sha yilgi ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekiston bu ko'rsatkich bo'yicha 189 ta davlatdan 62-o'rinni egalladi.

Tarixga nazar tashlasak, o'zbek ayollarining huquq sohasidagi faoliyati haqida so'z borganda, avvalo, Xadicha Sulaymonova nomi yodga tushadi. U O'zbekistonda ayollar huquqlari himoyasida muhim rol o'ynagan shaxslardan biri hisoblanadi va o'zining ilmiy salohiyati, davlat xizmatidagi faoliyati va sud-huquq tizimidagi mas'uliyatli lavozimlari bilan hozirgi kundagi huquqshunos ayollar uchun namuna bo'lib kelmoqda. O'zbekiston huquqshunosligi tarixida alohida o'rin egallagan Xadicha Sulaymonova 1913-yil 3-iyunda Andijon shahrida tug'ilgan.

O'sha vaqtda Turkiston o'lkasida oktabr inqilobi ro'y bergan, "Hujum" harakati davomida ko'plab xotin-qizlar o'z oila azolari tomonidan o'ldirilgan vaqtda uning yoshlik davri o'tgan va bu voqealarni o'z ko'zi bilan ko'rgan yosh Xadicha kelajakda huquqshunos kasbini egallashni maqsad qilib qo'yadi. U yashagan davrda ayollarning ilm-fan va davlat boshqaruvidagi ishtiroki bugungi kundagidek keng imkoniyatlarga ega emas edi. Shunday sharoitda yuridik ta'lim olib, ilmiy darajalarga erishish va yuqori davlat lavozimlarida faoliyat yuritish katta bilim, iroda va mas'uliyatni talab qilardi. Xadicha Sulaymonova 1935-yilda O'zbekiston SSR Markaziy Ijroiya Qo'mitasi huzuridagi Sovet qurilishi va huquq institutini tamomlagan. Keyinchalik Moskva yuridik institutida aspiranturada tahsil olib, ilmiy faoliyatini davom ettirgan. 1951-yilda yuridik fanlar doktori, 1952-yilda professor ilmiy unvoniga erishgan. 1956-yilda esa O'zbekiston Fanlar akademiyasining akademigi etib saylangan. U O'zbekistondagi ilk huquqshunos ayol sifatida xalqimizga tanilgan akademik hisoblanadi. Ayniqsa, Adliya vaziri va Oliy sud raisi kabi mas'uliyatli lavozimlarda vazifalarni bajarishi ayol kishi ham huquqiy bilim, kasbiy mahorat va qat'iyat bilan mas'uliyatni zimmasiga olishi mumkinligining tarixiy dalilidir. Hozirgi kunda, Xadicha Sulaymonova nomidagi stipendiyaning joriy etilishi ham uning xotirasi umrbod saqlanishiga, hamda yosh huquqshunoslarni ilmga rag'batlantirishga xizmat qilmoqda.

Bugungi O'zbekiston sud-huquq tizimida ayollarning ishtiroki tarixiy tajribaning davomidir. Xadicha Sulaymonova o'z davrida ilm-fan, davlat boshqaruvi va sud tizimida ayollar uchun muhim yo'l ochgan bo'lsa, bugungi ayol sudyalari ushbu yo'nalishni zamonaviy huquqiy talablar asosida rivojlantirmoqda. 2026-yil mart oyida O'zbekiston sud tizimida 246 nafar ayol sudya faoliyat yuritayotgani qayd etilgan. Bunga qo'shimcha ravishda, O'zbekiston sudchilik tarixida ilk bor 2026-yil 27-fevralda O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi tashabbusi bilan O'zbekiston Ayol sudyalari assotsiatsiyasi tashkil etildi. Ushbu assotsiatsiya maqsadi, ayol sudyalari o'rtasida ustoz-shogird tizimini rivojlantirish, ularning kasbiy salohiyatini oshirish, sud-huquq tizimida gender tenglikni ta'minlash va odil sudlov samaradorligini yuksaltirishga qaratilgan. Shuningdek, 2019-yildan O'zbekiston gender tengligi ko'rsatkichlarida qatnasha boshlagandan so'ng, "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyat kafolatlari to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi qonuni qabul qilindi. Shu bilan birgalikda, 2022-yilda yangi tahrirda qabul qilingan mehnat munosabatlarida gender tenglikni ta'minlash bo'yicha Mehnat kodeksiga yangi normalar kiritildi. Chunki ayollarning ishga joylashishidan muayyan mansabga ko'tarilishigacha bo'lgan jarayon erkaklarnikiga

qaraganda qiyin kechadi va davlatimiz biz ayollar uchun bu muammolarga ham yechim topishga harakat qilyapti. Bugungi ayol sudyalarning faoliyatida ularning lavozimlari, kasbiy xizmatlari va odil sudlovni amalga oshirishdagi faoliyatiga e'tibor qaratsak, avvalo, sud-huquq tizimida yuqori lavozimda ishlayotgan O'zbekiston Respublikasi Oliy sud raisi Robaxon Anvarovna Mahmudova ko'z oldimizga keladi. Bu lavozim mamlakat sud tizimidagi eng yuqori rahbarlik vazifalaridan biridir. Uning ushbu lavozimda faoliyat yuritishi ayollarning sud tizimining yuqori rahbarlik pog'onalarida ham mas'uliyatli vazifalarni bajarish imkoniyatiga ega ekanini ko'rsatadi. Bunda asosiy mezon shaxsning jinsi emas, balki, bilim, tajriba, kasbiy mahorat va qonunga sodiqlik bo'lishi kerak.

Xulosa qilar ekanmiz, sud-huquq tizimida ayolning o'rni haqida fikr yuritayotganda, tarix va bugun o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rishimiz mumkin. Xadicha Sulaymonova va uning ortidagi yuzlab sud-huquq tizimi fidoyilari o'zlarining ilmiy izlanishlari, pedagogik faoliyati va davlat xizmatidagi mehnatlari bilan o'zbek huquqshunosligida o'chmas iz qoldirdi. Bugungi kunda esa Robaxon Mahmudova va shunga o'xshagan ko'plab yurtdoshlarimiz sud-huquq tizimida faoliyat yuritib, mamlakatimiz farovonligiga oz bo'lsada o'z hissalarini qo'shmoqdalar. Shuni unutmashimiz lozimki, kecha ekilgan ilm, bugun adolatli daraxt bo'ladi, ertaga esa uni mevasidan butun jamiyat bahramand bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasining qonuni. Qonun hujjatlari milliy bazasi, 03.09.2019-y 03/19/562/3681-son
2. Sulaymonova X.S. O'zbekiston SSRda sud tizimi va odil sudlov.-T: Fan, 1968
3. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik va taraqqiyot shartlari.-T: "O'zbekiston", 1997
4. Xodjayeva G. Jamiyat hayotida xotin-qizlarning iyyimoiy-siyosiy faolligini oshirish masalalari. – Toshkent: Ma'rifat, 2023
5. To'xtayeva M. O'zbekistonda gender tenglikni ta'minlashning huquqiy asoslari. Ilmiy maqolalar to'plami, 2024